

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К.Д. УШИНСЬКОГО
Факультет іноземних мов
Кафедра перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики

Методичні рекомендації
для самостійної роботи студентів із навчальної дисципліни
«Специфіка художнього перекладу»
для здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
денної та заочної форми навчання
за спеціальністю 035 Філологія
«Переклад (перша – англійська, друга – китайська)»
(спеціалізація 035.041 – германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська)
«Переклад (перша – китайська, друга – англійська)»
(спеціалізація 035.065 – східні мови та літератури
(переклад включно), перша – китайська)

Одеса 2022

Друкується за рішенням Вченої ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (протокол № 1 від 30 серпня 2022 року).

Укладач: *Дерік І.М.*, кандидат філологічних наук, доцент, в.о. зав. кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (м. Одеса).

Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів із навчальної дисципліни «Специфіка художнього перекладу». Для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня факультету іноземних мов за спеціальністю 035 Філологія «Переклад (перша – англійська, друга – китайська)» (спеціалізація 035.041 – германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська) «Переклад (перша – китайська, друга – англійська)»(спеціалізація 035.065 – східні мови та літератури (переклад включно), перша – китайська)/ Дерік І.М. Одеса: ПНПУ ім. К.Д. Ушинського, 2022. 31 с.

У методичних вказівках представлено навчальний матеріал, який відображає зміст навчальної дисципліни «Специфіка художнього перекладу» і може бути використаний для самостійної підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності 035 «Філологія».

Рекомендується для здобувачів денної та заочної форм навчання факультету іноземних мов.

ЗМІСТ

Тема 1. Переклад стилістичних засобів як важливий аспект перекладу англійських художніх і публіцистичних текстів українською мовою і навпаки	
Лекція 1. Особливості перекладу стилістичних засобів. Переклад метафори і метонімії.....	4
Лекція 2. Переклад іронії.....	7
Тема 2. Лексико-граматичні особливості перекладу. Аналіз перекладацьких технологій. Застосування методу трансформацій.....	
Лекція 3. Лексико-граматичні особливості перекладу. Граматичні проблеми перекладу (на прикладі граматичних трансформацій)	8
Лекція 4. Лексичні проблеми перекладу (на прикладі лексичних і лексико-семантичних трансформацій).....	12
Тема 3. Комплексне відтворення лексико-граматичних особливостей і стилістичних засобів у перекладі художніх і публіцистичних текстів. The complex rendering of lexico-grammatical peculiarities and stylistic means in translating belle-lettres and publicist texts.....	
Лекція 5. Різномірні стилістичні засоби як об'єкт перекладу.....	18
Лекція 6. Конвергенція та дивергенція стилістичних засобів.....	18
Лекція 7. Комплексні перекладацькі трансформації (антонімічний переклад, семантичний розвиток).....	20
Лекція 8. Комплексні перекладацькі стратегії.....	22
Глосарій	23
Питання для самоконтролю.....	29
Список літератури.....	30

Лекція 1. Особливості перекладу стилістичних засобів. Переклад метафори і метонімії

Перекладач стикається із необхідністю передати різні виразові засоби, вжиті у вихідному тексті, частіше, ніж може здаватись на перший погляд. Практично будь-який текст містить ті чи інші тропи, фігури мовлення або інші засоби надання виразності висловленню, що складають особливу функцію мовних одиниць – стилістичну. Переклад різного рода стилістичних функцій із однієї мови на іншу вимагає особливих перетворень, які допомагають зберегти чи модифікувати вихідну емоційно-естетичну інформацію.

Найбільш характерною стилістичною одиницею є стилістичним засобом є **метафора**. З давніх давен людина відтворювала в словах картину світу в її образному уявленні з використанням різних засобів. У багатьох мовах збереглись давні антропоморфні форми уявлень про середовище, наприклад поділ усіх предметів за ознакою чоловічої чи жіночої статі. Це прауособлення через відмінності в культурній сутності має різний вияв у різних мовах і наразі усвідомлюється як безумовне відхилення від стандартної сполучуваності мовних одиниць, тобто як метафорична одиниця.

Метафора визначається як лексичний стилістичний засіб (троп), побудований на зіставленні двох предметів на основі їх асоціації за подібністю. Метафора є прихованим порівнянням, що здійснюється шляхом використання іменування одного предмета до іншого та виявляє таким чином певну важливу рису іншого. У багатьох випадках розгорнута метафора потребує структурного перетворення, що полягає як у лексичній, так і в граматичній зміні вихідного тексту, якщо цього потребують відмінності в принципах комбінаторики між вихідною мовою та мовою перекладу:

Напр.: *I woke early to see the kiss of the sunrise summoning a rosy flush to the western cliffs, which sight never fails to raise my spirits.* – *Я прокинулась раніше та дивилась, як від сонячного поцілунку на сході полихнули рум'янцем західні скелі – видовище, що мені незмінно надає наснаги.*

Структурне перетворення вихідних стилістичних одиниць у цьому прикладі викликано відмінностями в традиціях граматичного уособлення в англійській та українській мовах. Структурні ускладнення виникають також відносно такої розповсюдженої образної форми англійської мови, як метафоричний епітет, який може бути виражений як атрибутивним, так і субстантивним словосполученням у цілому не притаманним українському синтаксису. У таких випадках часто наявні перестановка елементів вихідної метафори або додавання/вилучення. Напр.: *On the opposite bank an emerald ribbon of fields and foliage bordered the river; beyond lay the desert, the Red Land of the ancient texts.* – *Протилежне узбережжя річки окаймляла смарагдова зелень полів і дерев; за ними розкинулась пустеля, що у давніх свитках йменувалась Червона Земля.*

У певних випадках при перекладі метафори слід брати до уваги розбіжності в традиційних асоціаціях, пов'язаних із тим чи іншим уявленням. Напр.: *black sheep* – *паршива вівця*; *black frost* – *трескучий мороз*.

Окрему проблему утворюють метафори фольклорного походження, у яких носіями емоційно-оцінної інформації можуть слугувати слова на позначення кольору, розміру, віку і т. ін.

Традиційна відповідність уживається при перекладі метафоричних висловлень, запозичених вихідною мовою та мовою перекладу з одного джерела, але одержавших різні способи вираження: *вавилонське стовпотворіння* – *the Confusion of Babylon*; *дари данайців* – *Greek gifts*.

Основні способи перекладу метафори:

1. Повний переклад застосовується для метафоричних одиниць у тому випадку, коли у вихідній мові та мові перекладу співпадають як правила сполучуваності, так і традиції вираження емоційно-оцінної інформації, що вжиті у певній метафорі.
2. Додавання\вилучення використовується у випадках, коли міра імпліцитності подібності у вихідній мові та мові перекладу є різною і є потреба у експлікації імпліцитного змісту (за допомогою додавання) чи, навпаки, імплікації вираженого словами у вихідному тексті (за допомогою вилучення).
3. Заміна вживається у випадках лексичного та асоціативного неспівпадиння між елементами метафори у вихідній мові та мові перекладу.
4. Структурне перетворення уживається при відмінності традицій граматичного оформлення метафори.
5. Традиційна відповідність уживається стосовно метафор фольклорного, біблейського, античного походження в умовах розбіжностей у способах вираження метафоричної подібності.
6. Паралельне йменування метафоричної основи при перекладі текстів, побудованих на ускладненій метафорі.

Метонімія – лексичний стилістичний засіб (троп), побудований на зіставленні двох предметів на основі їх асоціації за суміжності. Замість назви одного предмета вживається назва іншого, який пов'язаний із першим постійним внутрішнім чи зовнішнім зв'язком. Це може бути зв'язок між предметом і матеріалом, з якого він зроблен; між місцем і людьми, що у ньому мешкають; між процесом і результатом; між дією та інструментом.

Основною проблемою перекладу метонімічного слововживання є відмінності як у способах метонімізації, так і у мірі її розповсюдженості в мовленні у вихідній мові та мові перекладу. Ця відмінність часто пояснюється різними традиціями метонімічного вираження у вихідній культурі і культурі перекладу.

Основні способи перекладу метонімії:

1. Повний переклад метонімічної вихідної одиниці застосовується у випадку повного співпадіння мовних і культурних традицій вираження у вихідній мові та мові перекладу.
2. Структурне перетворення подібної метонімії уживається в умовах неспівпадіння граматичних норм.
3. Семантичне перетворення відбувається в умовах відсутності в мові перекладу способу вираження.
4. Функціональне перетворення використовується в умовах неспівпадіння стилістичного статусу.
5. Повне перетворення - відтворення прямого йменування, що уживається в умовах відмінностей культурних традицій, якщо вихідне метонімічне слово не існує в культурі перекладу.

Лекція 2. Переклад іронії

Іронія — лексичний стилістичний засіб (троп), що полягає у використанні слова в значенні, прямо протилежному його основному значенню та з прямо протилежними конотаціями, з метою вираження насмішки; притворне схвалення, за яким приховане порицання.

Способи перекладу іронії:

1. Повний переклад із незначними лексичними чи граматичними перетвореннями уживається в тих випадках, коли це уможлиблює як лексичний, так і граматичний склад іронічного зворота.
2. Розширення вихідного іронічного зворота у випадках, коли зміст не є прозорим для іншомовного культурного середовища.
3. Антонімічний переклад, тобто переклад із протилежним граматичним чи лексичним значенням, уживається тоді, коли прямий переклад ускладнює перекладну структуру.
4. Додавання смислових компонентів застосовується у тих випадках, коли є потреба у збереженні вихідних лексико-граматичних форм (наприклад, цитати) в умовах інформаційної недостатності аналогічних форм у мові перекладу.
5. Культурно-ситуативна заміна вживається у тих випадках, коли пряме відтворення способу вираження іронії неможливо, оскільки він не буде сприйнятий культурою перекладу, а власне іронія повинна бути передана, оскільки вона складає суттєву частину авторського способу вираження.

Лекція 3. Лексико-граматичні особливості перекладу. Граматичні проблеми перекладу (на прикладі граматичних трансформацій)

З метою уникнення неадекватного буквального перекладу (“граматичного буквалізму”), застосовуються перекладацькі граматичні трансформації, внаслідок яких буквальний переклад адаптується до норм мови перекладу та стає адекватним. Граматичні трансформації спричиняються різними чинниками. Зокрема, причинами таких трансформацій є:

- 1) Різниця у способах передачі інформації англійським і українським реченням: те, що в одній мові передається лексичними засобами, в іншій мові

може виражатися граматичними засобами. Так, наприклад, попередність однієї дії іншій у минулому в англійській мові позначається формою *Past Perfect* дієслова-присудка, а в українській мові - словами або словосполученнями (“раніше”, “перед цим”, “до того” тощо).

2) Відсутність в одній з мов певних граматичних явищ, форм або конструкцій. Наприклад, в українській мові артиклі, герундіальна форма дієслова, формальний додаток (“it”), а в англійській мові - родові форми іменників та прикметників, форми відмінків числівників.

3) Необов’язковість вираження граматичної інформації в одній з мов (наприклад, в українській мові граматично не виражена інформація про те, що дія в теперішньому часі відбувається у момент говоріння (англійська дієслівна форма *Present Continuous*).

4) Різниця у представленні змісту речення поверхневою структурою (наприклад, в англійській мові складна інформація у додатку може виражатися у вигляді складного додатку *Objective Infinitive*).

5) Особливості сполучуваності й функціонування слів у слово сполученнях і реченнях (наприклад, через особливості сполучуваності прикметника *administrative* словосполучення *administrative efficiency* може перекладатися як “адміністративна ефективність”, а повинно перекладатися як “ефективне управління”).

Отже, під **граматичною перекладацькою трансформацією** розуміється зміна граматичних характеристик слова, словосполучення або речення у перекладі. Розрізняють п’ять основних видів граматичних трансформацій **перестановка (пермутація, транспозиція), субституція (заміна), додавання, вилучення, комплексна лексико-граматична трансформація.**

Перестановка — це граматична трансформація, внаслідок якої змінюється порядок слів у словосполученні або реченні. Наприклад, в українському реченні сполучне слово “однак” звичайно стоїть на початку речення, тоді як в англійській мові його відповідник (“however” може вживатися й у середині та наприкінці речення; іменник-означення в

англійській мові може перебувати в препозиції перед означуваним іменником (*theory construction*), тоді як в українській мові іменник-означення звичайно стоїть після означуваного іменника (“*побудова теорії*”).

Перестановки нерідко супроводжуються іншою граматичною трансформацією — **субституцією** або **заміною: морфологічною заміною**, внаслідок якої змінюються граматичні ознаки словоформ (наприклад, замість форми однини у перекладі вживається форма множини), **функціональною заміною**, якщо відбувається заміна частин мови (наприклад, інфінітив у перекладі трансформується в іменник) та синтаксичної функції (наприклад, додаток перетворюється при перекладі в підмет) або **синтаксичною заміною**, якщо відбувається заміна типу речення (наприклад, просте речення перетворюється на складне або навпаки).

У переважній більшості випадків перекладу англійське слово однієї частини мови перекладається на українську мову словом тієї ж частини мови, як, наприклад, у перекладах наступних речень:

This assumption is a hypothesis in a rather special sense. – *Це припущення можна назвати гіпотезою, тільки надаючи цьому терміну особливого сенсу.*

In this case the task is relatively simple. – *У цьому випадку завдання є відносно простим.*

Однак така однозначна відповідність у перекладі буває не завжди: через різного роду лексичні та граматичні особливості мов оригіналу та перекладу та розбіжності у мовленнєвих нормах перекладачу доводиться застосовувати трансформацію заміни частини мови, коли, наприклад, іменник замінюється у перекладі на прикметник, а прикметник - на дієслово тощо. Така трансформація може застосовуватися до слів майже всіх частин мови, однак найчастіше це спостерігається у випадку таких частин мови, як іменник, дієслово, прикметник та прислівник:

Mechanical engineers also design machine components. – *Інженери-механіки також проектують і розробляють деталі машин (заміна прикметника на іменник).*

Додавання слова

Розглядаючи цю трансформацію, ми повинні зробити наступне застереження. Як відомо, перекладач не має права щось додавати від себе до змісту тексту, що перекладається. Всі смислові зміни, в тому числі додавання, повинні робитися за межами тексту перекладу - в зносках, посиланнях, коментарях, які знаходяться поза текстом, що перекладається. Нагадаємо принагідно, що смисл кожного тексту складається з експліцитної (безпосередньо вираженої) та імпліцитної (не вираженої в поверховій структурі) частин. При перекладі певні фрагменти експліцитного смислу оригіналу можуть переходити в імпліцитну частину тексту перекладу і, навпаки, певні фрагменти імпліцитного смислу можуть знаходити в тексті перекладу вираження на поверхні. Тому коли йдеться про додавання як лексичну трансформацію, мають на увазі експліцитне вираження частини імпліцитного смислу оригіналу в тексті перекладу. Як можна бачити, тут не йдеться про зміни смислу оригіналу через вилучення частини загального смислу оригіналу або додавання до загального смислу.

Отже, трансформація додавання полягає у введенні в переклад лексичних елементів, що відсутні в оригіналі, з метою правильної передачі смислу речення (оригіналу), що перекладається, та/або дотримання мовленнєвих і мовних норм, що існують в культурі мови перекладу, наприклад:

Also of interest to bionicists are the electrical properties of some biomaterials. Значний інтерес для фахівців з біоніки становлять електричні властивості деяких біоматеріалів (додавання прикметника).

Вилучення слова

Говорячи про цю трансформацію, слід також зробити застереження, вірне й для лексичної трансформації додавання. Перекладач від себе, тобто довільно, не може вилучати нічого із змісту тексту, що перекладається. Вилучати можна лише ті елементи смислу, що певним чином дублюються в оригіналі за нормами мови оригіналу або передача яких мовою перекладу може порушити норми останньої.

Для цього застосовується трансформація вилучення - виправдане з точки зору адекватності перекладу, в першу чергу норм мови перекладу, усунення в тексті перекладу тих плеонастичних або тавтологічних лексичних елементів, які за нормами мови перекладу є частинами імпліцитного смислу тексту.

Напр.: *John C. Calhoun argued that the federal tariff could be declared null and void and its enforcement prohibited by individual states.* Джон Келгоун виступав за те, щоб федеральний тариф був оголошений нечинним і його дія в штатах була заборонена (вилучення одного з членів тавтологічної пари та означення).

The proposal was rejected and repudiated. Цю Пропозицію було відкинуто (вилучення одного з членів тавтологічної пари).

This is an apt remark to make. Це є влучне зауваження (вилучення означення).

Лекція 4. Лексичні проблеми перекладу (на прикладі лексичних і лексико-семантичних трансформацій)

У перекладі всі аспекти тексту оригінала пов'язані між собою і дії перекладача нагадують багатопроцесорний комп'ютер, коли одночасно обробляється граматична, лексична, стилістична, загальнотекстова і комунікативна інформація. Зокрема, як граматику залежить від лексики (наприклад, граматичне значення словосполучення певної синтаксичної моделі може змінюватися в залежності від слів, що вжиті у словосполученні), так і лексика залежить від граматичних моментів (наприклад, зміна типової сполучуваності слів може призводити до нового лексико-семантичного варіанта слова, тобто фактично до утворення нового слова).

Подібним же чином лексика і граматику тісно пов'язані з жанрово-стилістичними проблемами, оскільки, наприклад, до стилістичних характеристик тексту відносяться і частотність вживання певних слів, і застосування певних граматичних форм та структур. Тому виокремлення лексичних, термінологічних і жанрово-стилістичних проблем перекладу в окрему

перекладознавчу сферу є, з теоретичної точки зору, досить умовним, а можливо, й не виправданим.

Причинами існування **лексичних проблем** перекладу перш за все є розбіжності в картині світу англійської і української мов (тобто, розбіжності у членуванні дійсності за допомогою номінативних елементів), особливості багатозначності англійських і українських слів, відсутність у мові перекладу відповідників нових термінів, особливості словотвору і термінотворення в англійській та українській мовах та ін.

Головними шляхами вирішення зазначених проблем перекладу є, по-перше, належна ідентифікація таких проблем, по-друге, знання і вміння застосування адекватних способів і прийомів перекладу лексичних елементів, словосполучень і фразеологічних одиниць, по-третє, прагматична адаптація тексту оригіналу під час перекладу і, по-четверте, формування сталих навичок подолання різного роду лексичних, термінологічних і стилістичних труднощів перекладу із урахуванням норм української мови та жанрових норм культури мови оригіналу.

У випадку неможливості еквівалентного перекладу перекладач удається до лексичних і лексико-семантичних трансформацій – перекладацьких перетворень. Серед провідних лексичних трансформацій за класифікацією Т.А. Казакової та В.І. Карабана визначають такі: транскодування (транскрибування, транслітерування, адаптивне транскодування, змішане транскодування), калькування, підбір контекстуального аналога або контекстуальна заміна. Серед власне лексико-семантичних трансформацій виділяють конкретизацію, генералізацію і комплексні трансформації, що здійснюються одночасно на лексичному та граматичному рівнях – семантичний або смисловий розвиток і антонімічний переклад (формальна негативація).

Перекладацькі лексичні трансформації - це різного роду зміни лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватної передачі їх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із

врахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій культури мови перекладу Лексичні трансформації застосовуються тоді, коли словникові відповідники того чи іншого слова мови оригіналу не можуть бути використані у перекладі з причин невідповідності з точки зору значення і контексту. В цьому розділі розглядається шість найпоширеніших у практиці перекладу лексичних трансформацій.

Транскодування - це таке перетворення, в основі якого лежить відтворення звукової та/або графічної форми слова вихідної мови засобами абетки мови перекладу, наприклад: *management* - менеджмент, *emitter* - емітер, *periscope* - перископ, *perforator* - перфоратор, *pipertone* - піперитон.

Розрізняють чотири види транскодування: 1) **транскрибування** (коли літерами мови перекладу передається звукова форма слова вихідної мови, наприклад: *peak* - пік, *resistor* - резистор), 2) **транслітерування** (слово вихідної мови передається по літерах, наприклад: *marketing* - маркетинг, *ping-pong* - пінг-понг, *ort* - орт), 3) **змішане транскодування** (переважне застосування транскрибування із елементами транслітерування, наприклад: *overlock* - оверлок, *altimeter* - альтиметр) і 4) **адаптивне транскодування** (коли форма слова в вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу, наприклад: *middle* - мідель, *nipple* - ніпель, *occlusion* - оклюзія, *platform* - платформа, *pallet* - палета).

При транскодуванні, як можна бачити, літерами мови може передаватися вся форма, або більша її частина (в такому випадку говорять про адаптивне транскодування). Іноді застосовується змішане транскодування, коли більша частина транскодованого слова відбиває його звучання в вихідній мові, але разом з тим передаються й деякі елементи його графічної форми. Зокрема, це досить часто застосовується у випадку передачі власних імен, наприклад: *Mansell* - Манселл (а не "Менселл", як вимовляється це власне ім'я англійською мовою).

При перекладі неологізмів транскодування звичайно супроводжується описовим перекладом, що подається в дужках: *Ni-hard* - нігард (білий чавун,

легований хромом та нікелем), *rase* - пейс (позасистемна одиниця довжини). Саме так подаються в перекладних словниках ті транскодовані терміни, що лише недавно увійшли в мову перекладу, наприклад: *marker* - маркер (маркувальний олівець або маркувальна ручка чи фломастер), *rager* - пейджер (абонентський радіоприймач системи персонального виклику з невеличким дисплеєм для текстових повідомлень).

Для надання транскодованому терміну певної вмотивованості внутрішньої структури іноді додаються пояснювальні слова: *nerve* - нерв (резинової суміші).

Транскодовані терміни, що вже міцно закріпилися в мові перекладу, в словниках можуть подаватися без додаткового описового перекладу: *server-server*, *newton* - ньютон, *bulldozer* - бульдозер.

Транскодування неологізмів відбувається при перекладі в тих випадках, коли в культурі і, зокрема, науці країни мови перекладу відсутнє відповідне поняття і відповідний перекладний еквівалент, а перекладач не може підібрати слово або слова в мові перекладу, які б адекватно передавали зміст поняття і задовольняли вимогам до термінотворення. Оскільки при транскодуванні транскодоване слово має одне значення, то такий спосіб перекладу доцільно застосовувати в тих випадках, коли в мові перекладу необхідно створити чітко однозначний термін.

Особливо часто транскодування термінів відбувається в тих випадках, коли термін в мові перекладу складається з міжнародних терміноелементів латинського або давньогрецького походження: *percolator* - перколятор, *obturator* - обтюратор, *optron* — оптрон, *bigamy* - бігамія, *perlocution* - перлокуція, *macroassembler* - макроасемблер.

Перш ніж застосовувати цю трансформацію, перекладач повинний переконатися, що в мові перекладу відсутній перекладний відповідник слова, що перекладається, інакше через транскодування в мові перекладу можуть виникнути дублетні (синонімічні) терміни, а це порушує чіткість та стрункість певної терміносистеми: *massicot* - масікот, *жовтий окис свинцю*;

pagination - пагінація, нумерація сторінок.

Калькування (дослівний або буквальний переклад) - це лексична трансформація, що полягає у поморфемному чи послівному перекладі нових, слів (термінів), коли відповідником простого чи (частіше) складного слова (терміна) вихідної мови в цільовій мові вибирається, як правило, перший за порядком відповідник у словнику, наприклад: *ore yard* - рудний двір, *movable table* - рухомий стіл, *self-cooling* - самоохолодження, *line service* - лінійна служба, *toxic shock syndrome* - токсичний шоківий синдром, *Big Bang* - Великий вибух, *floating zero* - плаваючий нуль. В цих прикладах українські відповідники англійських термінів утворені шляхом вибору першого словникового відповідника кожного з компонентів.

Калькування як прийом перекладу частіше застосовується при перекладі складних слів (термінів). Воно може застосовуватися також стосовно тільки одного з компонентів складного слова (терміна): *charmed quark* - зачарований кварк, *slag yard* — шлаковий двір. Досить часто калькування застосовується при перекладі до тих складних термінів, що утворені за допомогою поширених загальнонародних слів: *worm shaft* - черв'ячний вал, *target search* - пошук цілі, *drafting table* - креслярський стіл, *self-loading* - самозавантаження. Калькування можна застосовувати тільки тоді, коли утворений таким чином перекладний відповідник не порушує норми вживання і сполучуваності слів в українській мові.

Контекстуальна заміна (пошук контекстуального аналога) - це така лексична перекладацька трансформація, внаслідок якої перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є словниковим відповідником і що підібрано із врахуванням контекстуального значення слова, яке перекладається, його контексту вживання та мовленнєвих норм і традицій мови перекладу:

Materials are anything from which products can be made. Матеріали — це все те, з чого можна виробити вироби. означених англійських речень.

Слід зазначити, що не існує точних правил створення контекстуальних

замін, оскільки переклад слів у таких випадках залежить від контексту їх вживання.

Конкретизація значення слова

Лексичний елемент, як відомо, перекладається не окремо, сам по собі, в ізоляції від речення та тексту, де він вживається, а в сукупності його контекстуальних зв'язків та функціональних характеристик. Тільки так досягається точність та адекватність перекладу слів (в тому числі й термінів). Чим більше враховуються перекладачем всі характеристики слова, що перекладається, тим адекватнішим буде його переклад.

Однією з таких важливих характеристик є норми та традиції вживання слів у тій чи іншій сфері мовлення. Знання словникових відповідників є необхідною, але недостатньою умовою адекватного перекладу лексики. Переклад лексичних елементів не обов'язково передбачає тільки вибір словникових відповідників. Крім цього, важливим є вміння підібрати контекстуальні відповідники, що не завжди фіксуються у перекладних словниках.

Важливим способом вибору контекстуального відповідника слова є перекладацька лексична трансформація конкретизації значення, що зумовлена розбіжностями у функціональних характеристиках словникових відповідників лексичних елементів оригіналу та традиціях мовлення.

Конкретизація значення - це лексична трансформація, внаслідок якої слово (термін) ширшої семантики в оригіналі замінюється словом (терміном) вузької семантики, наприклад:

But at the foundational level, things are less straightforward, because different scholars hold different conceptions of the nature of the object. Проте на засадничому рівні проблеми менш зрозумілі, тому що різні вчені мають різні уявлення про природу цього об'єкту.

It is argued here that none of these criticisms is successful. Тут робиться спроба довести, що жодне з зазначених критичних зауважень не є обґрунтованим.

Генералізація значення слова

У процесі перекладу лексичних елементів перекладні відповідники можуть утворюватися за рахунок не тільки звуження значення англійських слів, а й розширення значення. Лексичною перекладацькою трансформацією, що при цьому використовується і що протилежна за напрямком трансформації конкретизації, є генералізація, внаслідок якої слово із вузьким значенням, що перекладається, замінюється у перекладі на слово із ширшим значенням, нерідко гіпонімом, наприклад:

The first factories were driven by water. Перші фабрики працювали на воді.
American society was an ideal vehicle for industrialization. Американське суспільство було ідеальним середовищем для проведення індустріалізації.

До комплексних лексико-граматичних трансформацій, що відбуваються одночасно на лексичному і граматичному рівні, належать смисловий чи семантичний розвиток і антонімічний переклад або формальна негагивація. Найтипівішим прикладом смислового розвитку є семантичне відношення наслідку, тобто причинно-наслідкове відношення: так, дієслова *to drop* “*випустити (щось з рук)*”, *to fall down* “*впасти (додолу)*” пов’язані саме таким відношенням: *He dropped his watch* “*Він випустив годинника*” > *His watch fell down* “*Його годинник впав*”.

Лекція 5. Комплексне відтворення стилістичних засобів у перекладі.

Рівнорівневі стилістичні засоби як об’єкт перекладу

Лекція 6. Конвергенція та дивергенція стилістичних засобів

Спеціальна теорія перекладу описує різні форми стилістичної адаптації при перекладі текстів, які належать до певного функціонального стилю. На важливості врахування жанрово-стилістичної складової тексту наголошує і дослідниця К.Райс у запропонованій нею класифікації, згідно з якою усі тексти поділяються на три основних типи: 1) з домінантною функцією опису (повідомлення інформації); 2) функцією вираження (емоційних чи

естетичних переживань); 3) функцією звернення (заклик до дії чи реакції).

Подібна адаптація зумовлена не тільки мовними розбіжностями, вона може виникати за необхідності відтворення певних стилістичних ознак відповідного функціонального стилю у мові оригіналу та мові перекладу. Та ж сама стилістична ознака може різною мірою маніфестуватись у неспоріднених мовах. Саме за рахунок поєднання, конвергенції різнорівневих стилістичних засобів (фонографічних, морфологічних, лексичних, синтаксичних, лексико-синтаксичних) створюється неповторний авторський ідеостиль, який повинен відтворити кваліфікований перекладач художньої чи художньо-публіцистичної літератури.

Різнорівневі стилістичні засоби традиційно поділяються на такі групи (за класифікацією І.В. Арнольд, І.Р. Гальперіна, В.А. Кухаренко):

1) фонографічні стилістичні засоби (алітерація, асонанс, евфонія (милозвучність), свідоме використання немилосвучного поєднання звуків (какафонія), онома-topія (звуконаслідування); зміна шрифту (*italics*—курсив, *petite* — мілкий шрифт, **bold type** — жирний шрифт), виокремлення усіх літер як великих (*capitalization*), написання через дефіс слів, що пишуться разом при нормативному вживанні (*hyphenation*), збільшення кількості літер (*multiplication of letters*); графон — свідоме порушення норм орфографії при написанні слова з метою привертання уваги до певного слова та фіксації факту його неправильної вимови;

2) морфологічні стилістичні засоби (повторення окремої морфеми; неологізми; okazіоналізми);

3) лексичні стилістичні засоби (тропи) (тропи засновані на перенесенні значення: антономазія, метафора, метонімія, персоніфікація, зуземія, порівняння, синекдоха; засоби, що ґрунтуються на мовній грі: зевґма, каламбур; синонімія, омонімія, паронімія, паронімічна атракція, семантично хибний ланцюг; іронія, сарказм; гіпербола, епітет (зворотний епітет), оксюморон; стилістична диференціація словникового складу (архаїзми, варваризми та слова іншомовного походження, терміни, жаргонізми,

вульгаризми, просторіччя, діалектизми);

4) зміни в фразеологічних єдностях (скорочення (спрощення), пролонгація, заміна, контамінація, перетворення переносного значення на пряме;

5) синтаксичні стилістичні засоби (фігури мовлення) (обособлення, повторення (морфемне, лексичне, синонімічне), паралелізм, хіазм, полісиндетон, асиндетон;

6) лексико-синтаксичні стилістичні засоби (градація, антитеза, літота, порівнянні, перифраз).

Однак, в умовах розбіжностей у граматичних системах, актуальному членуванні і, навіть, менталітеті вихідної культури та культури-реципієнта, перекладач змушений іноді вдаватись до «стилістичної корекції, впорядкування» оригіналу з метою збереження прагматики тексту.

Провідною комплексною перекладацькою стратегією є конвергенція – комплексне відтворення різнорівневих стилістичних засобів для збереження жанрово-стилістичних і комунікативно-функціональних особливостей вихідного тексту. Конвергенція часто поєднується з стратегіями експлікації та компенсації. Конвергенцію слід відрізняти від дивергенції («різноманіття»), за якої кожний стилістичний засіб перекладається ізольовано, окремо.

Лекція 7. Комплексні перекладацькі прийоми і стратегії. Комплексні перекладацькі трансформації (антонімічний переклад, семантичний розвиток)

Смисловий розвиток є таким комплексною трансформацією, за якої перекладі використовується слово, значення якого є логічним розвитком значення слова, що перекладається і одночасно відбувається заміна частини мови або синтаксичної конструкції. Іноді відхилення в перекладі від “букви” оригіналу необхідно для досягнення адекватності перекладу,

оскільки в мовах оригіналу та перекладу можуть діяти різні мовленнєві норми та існувати різні традиції мовлення. Наприклад:

Additional evidence comes from comparative studies of living animals and plants.

– *Додаткові докази можна отримати через порівняльні дослідження існуючих тварин та рослин.*

Антонімічний переклад або формальна негати́вація є комплексною трансформацією, за якої форма слова або словосполучення вихідної мови замінюється на протилежну в мові перекладу (позитивна - на негативну і навпаки), а зміст одиниці, що перекладається, залишається в основному подібним.

На думку В.І. Карабана, термін “антонімічний переклад” є неточним, оскільки слово, що перекладається, не замінюється на антонім у мові перекладу, а змінює лише форму на протилежну, тоді як його зміст, значення залишається без особливих змін. Тому для позначення означеного способу перекладу краще використовувати термін “**формальна негати́вація**”, в якому підкреслюється саме зміна форми слова або словосполучення і не йдеться про антонімічність як таку, що пов’язана із зміною змісту на протилежний [4].

Означена трансформація представлена трьома видами: 1) **власне негати́вація** (слово або словосполучення без формально вираженої суфіксом або часткою заперечувальної семи замінюється в перекладі на слово з префіксом *не-* або словосполученням з часткою *не*, наприклад: *to continue* — *не зупинятися*, *small* - *невеликий*, *to ignore* - *не помічати*), 2) **позитивація** (слово або словосполучення з формально вираженою заперечувальною семою замінюється в перекладі на слово або словосполучення, яке не містить формально вираженого негативного компонента, наприклад: *unabbreviated* - *повний*, *unabolished* - *такий, що залишається чинним*, *unallowed* - *заборонений*, *to disable* - *блокувати, закривати*); 3) **анулювання двох наявних у реченні негативних семантичних компонентів** (наприклад: *to*

not defuse - залишити із запальником (бомбу), *not impossible* - можливий, *not aggregative* - цільний, *to disappear never* - завжди залишатися).

В певних контекстах деякі англійські слова, що не мають у своєму складі заперечувальних морфем, але містять, як правило, заперечувальний семантичний компонент, можуть перекладатися подібними за значеннями словами з префіксом “*не-*” або сполученнями частки “*не*” з антонімічним відповідником слова, що перекладається, наприклад: *to fail* “не вдатися”, *to hate* “не любити”, *to be ignorant* “бути невідомим (чогось)”. Тому формальна негативація є одним з прийомів реалізації контекстуальної заміни, тобто такої лексичної заміни, що можлива лише в певному контексті. Одними з таких слів, при перекладі яких найчастіше застосовується даний прийом, є дієслово *to fail* та похідний від нього іменник *failure*.

Лекція 8. Стратегії експлікації і компенсації

Експлікація – це стратегія перекладу, відповідно до якої лексична одиниця вихідної мови замінюється на словосполучення, що робить прозорим, «експлікує» її зміст, тобто дає більш-менш повне пояснення чи визначення цього значення мовою перекладу. За допомогою експлікації можна передати значення будь-якого безеквівалентного слова в оригіналі: напр.: *conservationist* – прихильник охорони середовища, *whistle-stop speech* - виступ кандидата у процесі передвиборчої агітаційної поїздки. Недоліком описового перекладу є його громоздкість і багатослівність.

Компенсація – це стратегія перекладу, відповідно до якої елементи змісту, що були втрачені при перекладі одиниці вихідної мови в оригіналі, передаються в тексті перекладу якимось іншим засобом, причому необов’язково в тому ж самому місці тексту, що й в оригіналі. У такий спосіб відтворюється («компенсується») втрачений смисл, і, в цілому, зміст оригіналу відтворюється з більшою повнотою. При цьому нерідко граматичні засоби оригіналу замінюються на лексичні та навпаки.

ГЛОСАРІЙ ТЕРМІНІВ

Адекватний переклад – переклад, що забезпечує прагматичні завдання акту перекладу на максимально можливому для досягнення цієї мети рівні еквівалентності без порушення норм і узусу мови перекладу, із дотриманням жанрово-стилістичних вимог до текстів цього типу і відповідності конвенціональній нормі перекладу.

Антонімічний переклад – лексико-граматична трансформація, за якої заміна стверджувальної форми в оригіналі на заперечну форму у перекладі або, навпаки, заперечної на стверджувальну, супроводжується заміною лексичної одиниці вихідної мови на одиницю мови перекладу з протилежним значенням.

Афоризм – стійке висловлення, відоме широкому загалу носіїв певної мови, що посилює виразність, образність мовлення та є виявом інтертекстуальності. Формується на основі літературних джерел рідною та іноземними мовами, виступах відомих особистостей.

Безеквівалентна лексика – лексичні одиниці вихідної мови, що не мають регулярних (словникових) відповідностей у мові перекладу.

Буквальний переклад – переклад, який відтворює комунікативно не релевантні елементи оригіналу, в результаті чого або порушуються норми й узус мови перекладу, або залишається спотвореним справжній зміст оригіналу.

Одиниця невідповідності – елемент змісту оригіналу, не переданий чи спотворений при перекладі, або елемент змісту тексту перекладу, неправомірно доданий при перекладі.

Одиниця перекладу – мінімальна одиниця тексту оригіналу, яка перекладається як єдине ціле, у тому сенсі, що для неї можливо відшукати відповідність при перекладі.

Вихідна мова (ВМ) – мова оригіналу, мова з якої здійснюється переклад.

Вільний переклад – переклад, який виконується на нижчому рівні еквівалентності, ніж той, якого можна досягти за даних умов акта перекладу.

Еквівалентний переклад – переклад, який відтворює зміст оригіналу на одному з рівнів еквівалентності.

Еквівалентність перекладу – спільність змісту (сміслової близькості) оригіналу й перекладу.

Експлікація – лексико-граматична трансформація, за якої лексична одиниця вихідної мови замінюється на словосполучення, яке експлікує її значення, тобто дає більш-менш повне пояснення цього значення мовою перекладу.

Засіб лексичних додавань – уживання в перекладі додаткових лексичних одиниць для передачі імпліцитних елементів смислу оригіналу.

Засіб вилучення – відмова від передачі у перекладі семантично надлишкових слів, значення яких нерелевантні чи легко відновлюються в контексті.

Засіб транспозиції лексичних одиниць – використання найближчої відповідності одиниці перекладу вихідної мови в іншому місці висловлення в тексті перекладу.

Калькування – спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових – морфем або слів (у випадку стійких словосполук) – на їх лексичні відповідності у мові перекладу.

Компенсація – спосіб перекладу, при якому елементи змісту, які було втрачено при перекладі одиниці вихідної мови в оригіналі, передаються в тексті перекладу будь-яким іншим засобом, причому необов'язково у тому ж самому місці тексту, що й в оригіналі.

Конвенціональна норма перекладу – вимоги, яким повинен відповідати переклад у зв'язку з загальноприйнятими у певний період поглядами на роль і завдання перекладацької діяльності.

Лексичний контекст – сукупність лексичних одиниць, у оточенні яких уживається дана одиниця тексту.

Лінгвістичний контекст – мовне оточення, у якому вживається дана одиниця мови в тексті.

Мікроконтекст – лінгвістичний контекст у межах одного словосполучення чи речення.

Множинна (варіантна) відповідність – один з регулярних способів перекладу даної одиниці вихідної мови, який частково відтворює у мові перекладу її значення.

Мова перекладу – мова, на яку здійснюється переклад.

Норма перекладу – сукупність вимог, яким повинен відповідати переклад.

Норма перекладацького мовлення – вимоги, яким повинна задовольняти мова перекладу.

Норма еквівалентності перекладу – вимога максимально можливої смислової наближеності перекладу до оригіналу.

Поєднання речень при перекладі – спосіб перекладу, при якому синтаксична структура в оригіналі перетворюється шляхом поєднання двох простих речень у одне складне.

Оказіональна відповідність – нерегулярний, винятковий спосіб перекладу одиниці оригіналу, придатний лише для даного контексту.

Паремія – стійка відтворювана, культурно маркована одиниця реченнєвої структури (прислів'я, приказки, загадки, скоромовки).

Переклад – вид мовного посередництва, при якому зміст іншомовного тексту оригіналу передається на іншу мову шляхом створення цією мовою комунікативно рівноцінного тексту.

Перекладацька трансформація – перетворення, за допомогою якого можна здійснити перехід від одиниці оригіналу до одиниць перекладу.

Перекладацька відповідність – одиниця мови перекладу, що регулярно вживається для перекладу даної одиниці вихідної мови.

Письмовий переклад – вид перекладу, при якому оригінал і переклад виступають у процесі перекладу у вигляді фіксованих (головним чином, письмових) текстів.

Послівний переклад – підбір найближчих відповідностей замість лексичних одиниць оригіналу при збереженні синтаксичних зв'язків між ними.

Процес перекладу – дії перекладача зі створення тексту перекладу.

Рецептор – отримувач повідомлення, патнер з комунікації, слухач або читач.

Рівень еквівалентності – міра смислової близькості оригіналу й перекладу, що визначається частиною змісту оригіналу, яка зберігається при перекладі.

Скорочений переклад – переклад, при якому відбувається вилучення окремих частин оригіналу через моральні, політичні чи інші міркування практичного характеру.

Смислова домінанта – найбільш важлива частина змісту оригіналу, яка повинна бути обов’язково збережена у перекладі.

Точний переклад – переклад, при якому еквівалентно відтворена лише предметно-логічна частина змісту оригіналу при можливих відхиленнях від жанрово-стилістичної норми та узуальних правил використання мови перекладу.

Транскрипція – спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її звукової форми за допомогою букв мови перекладу.

Транслітерація – спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її графічної форми за допомогою букв мови перекладу.

Трансформаційно-семантична модель перекладу – модель перекладу, що представляє процес перекладу як ряд перетворень, за допомогою яких перекладач переходить від одиниць вихідної мови до одиниць мови перекладу.

Трансформаційний переклад – переклад із використанням однієї з перекладацьких трансформацій.

Усний переклад – вид перекладу, при якому оригінал та його переклад виступають у процесі перекладу в нефіксованій (усній) формі, що визначає однократність сприйняття перекладачем відрізків оригіналу й неможливість наступного зіставлення чи виправлення перекладу після його здійснення.

Художній переклад – переклад творів художньої літератури, тобто текстів, основна функція яких полягає в художньо-естетичному впливі на читача.

Фразеографія – наука про укладання фразеологічних словників.

Фразеологія перекладу – напрям перекладознавства, що вивчає проблеми перекладу фразеологічних одиниць, пошуку перекладацьких еквівалентів і аналогів, компенсаційні стратегії відтворення значення вихідних фразеологічних одиниць у мові перекладу із урахуванням етнічного і культурного компонентів

Фразеологізм – стійке словосполучення, що відзначається семантичною єдністю компонентів, відтворюваністю, окремою оформленістю, ідіоматичністю, в окремих випадках образністю і експресивністю.

Фразеологічне зрощення – семантичне неподільна фразеологічна одиниця, значення якої не впливає зі значень її компонентів.

Фразеологічна єдність – зворот, що є мотивованим у системі мови на сучасному етапі розвитку, компоненти якого не мають зв'язного значення. Диференціальними рисами є різнорідність складу, різноманітність синтаксичних функцій.

Фразеологічне сполучення – лексично подільне, мотивоване, найбільш аналітичне утворення зі зв'язаним значенням одного з компонентів, в основі якого обмежена сполучуваність компонентів. Диференціальними рисами фразеологізмів цієї підгрупи є «прозорість» значення, що виходить із значень (прямих чи образних) складових компонентів.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Еквівалентність та адекватність як основні критерії якісного перекладу.
2. Типологія видів та моделей перекладу.
3. Розгорнута класифікація перекладацьких трансформацій.
4. Лексичні проблеми перекладу першої іноземної мови на українську і навпаки. Переклад слів-реалій, хибних друзів перекладача, багатозначних слів.
5. Граматичні проблеми перекладу з першої іноземної мови на українську і навпаки. Переклад герундія, інфінітива, дієприкметників, дієприслівника, модальних дієслів та прислівників, синтаксичних конструкцій вторинної предикації.
6. Особливості перекладу фразеологізмів і паремій із урахуванням національно-культурологічного аспекту.
7. Особливості відтворення стилістичних засобів із урахуванням жанрово-стилістичної специфіки вихідного твору.
8. Перекладацькі стратегії та особливості їх застосування.
9. Критичний аналіз художнього перекладу оригінального прозаїчного та поетичного твору.
10. The different approaches to translation theory. The communicative aspect of translation.
11. The new approaches to the equivalence and adequacy in artistic translation.
12. The translator's strategies and peculiarities of their use in artistic translation.
13. The peculiarities of translating culturally and nationally biased and other non-equivalent units and the translator's false friends.
14. The lexico-grammatical difficulties of translating from typologically different languages (from English into Ukrainian and vice versa): homonyms, paronyms, the proper names, terms; the gerund, the Participle, the Diepryslivnyk.
15. The peculiarities of translating metaphor, metonymy and irony.
16. The stylistic peculiarities of translating texts of different functional types.
17. The artistic translation critic analysis.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ажнюк Б.М. Українські власні назви (антропоніми й топоніми) в англійському написанні/ Б.М.Ажнюк// Мовознавство. - 1993. –№ 1.- С. 3 -17.
2. Акуленко В.В. Интернациональные элементы в лексике языков // Национальное и интернациональное в литературе, фольклоре и языке. — Кишинев:Штиинца,1971.-С.251-264.
3. Алексеева И.С. Профессиональный тренинг переводчика/ И.С. Алексеева. –СПб.:Издательство«Союз»,2001.–288с.
4. Белодед И.К. Интернациональные элементы в лексике и терминологии/ И.К.Белодед. — Харьков: Вища школа, 1980. — 208 с.
5. Бархударов Л.С. Язык и перевод// Л.С. Бархударов. – М.: Междунар. отношения, 1975. – 240 с.
6. Бреус Е.В. Теория и практика перевода с английского языка на русский / Е.В. Бреус. – УРАО,2001. – 208 с.
7. Бреус Е.В. Основы теории и практики перевода с русского языка на английский/ Е.В. Бреус. – УРАО,2001. – 208 с.
8. Виноградов В. С. Введение в переводоведение/ В.С. Виноградов – М.: ИИОСОРАО, 2001. – 224 с.
9. Казакова Т.А. Практические основы перевода English. <=> Russian. Серия: Изучаем иностранные языки/ Т.А.Казакова. – СПб: «Издательство Союз», 2001. – 320 с.
10. Казакова Т.А. Imagery in Translation. Практикум по художественному переводу/ Т.А. Казакова. – Ростов Н/Д: Феникс, СПб.: Союз, 2004. – 320 с.
11. Карабан В.І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову/ В.І.Карабан. – Ч. 1. – К.: Політична думка, 1999. – 316 с.
12. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение/ В.Н. Комиссаров. – М.: Р. Валент, 2011. – 408 с.
13. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу/ В.В. Коптілов. – К.: Юніверс,

2002. – 280 с.

14. Крупнов В.Н. Практикум по переводу с английского языка на русский/ В.Н. Крупнов. – М., 2009. – 280 с.

15. Корунець І.В. Принципи і способи передачі українських особових і географічних назв англійською мовою/ І.В. Корунець // Мовознавство. – 1993. – №3 (159). – С. 13–16.

16. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад)/ І.В. Корунець. – Вінниця. «Нова Книга», 2003. – 448с.

17. Кунин А. Курс фразеологии современного английского языка/ А. Кунин. – М.,2004. – 146с.

18. Кухаренко В.А. Практикум з стилістики англійської мови: Підручник/ В.А. Кухаренко. – Вінниця. «Нова книга», 2000 – 160 с.

19. Латышев Л.К., Семенов А.Л. Перевод: теория, практика и методика преподавания/ Л.К. Латышев, А.Л. Семенов. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 192 с.

20. Мальчевская Т.Н. Сборник упражнения по переводу текстов с английского языка на русский / Т.Н. Мальчевская . –Л.: Наука.Ленинград.отд-ние, 1970. – 214с.

21. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика/ Я.И.Рецкер. – М.: Р. Валент, 2007. – 244 с.

22. Сдобников В. В. Теория перевода : учебник для студентов лингвист. вузов и фак. иностр. яз. / В. В. Сдобников, О. В. Петрова. — М.: Владимир: АСТ : Восток-Запад : ВКТ, 2008. — 448 с.